

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 8. do 11. septembra 2009. godine, donijela je

ODLUKU

I

Kulturni pejzaž Blatačko jezero sa dijelom kanjona rijeke Rakitnice, prahistorijskim grobnim gomilama, nekropolama sa stećcima i nišanima, naselje Blace, općina Konjic, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine:

- a) Blatačko jezero sa okolnim pejzažom površine 2 hektara i dijelom kanjona Rakitnice;
- b) četiri prahistorijske grobne gomile i nekropola sa 15 stećaka na lokalitetu Kosan-krst;
- c) prahistorijska grobna gomila i nekropola sa 12 stećaka na lokalitetu Viš stijena;
- d) prahistorijska grobna gomila i nekropola sa tri stećka na lokalitetu Bubaluša;
- e) nekropola sa osam stećaka na lokalitetu Kod Čekića;
- f) prahistorijska grobna gomila i osamljeni stećak na lokalitetu Komadinov do;
- g) nekropola sa sedam stećaka na prostoru aktivnog pravoslavnog groblja;
- h) nekropola sa devet nišana u blizini lokaliteta Komadinov do.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata dio k.č. 1348, 2653, 2655, z.k. uložak broj 312, k.č. 2633, z.k. uložak broj 348, k.č. 2670, z.k. uložak broj 123, k.č. 2878/1, z.k. uložak broj 261, k.č. 2955, z.k. uložak broj 264, k.o. Čuhovići, općina Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljenu u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za

zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u tački I stav 3. ove odluke primjenjuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);

- nije dopušteno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju, osim u onim slučajevima u kojima Komisija zaključi drugačije i definira uvjete za izmještanje nadgrobnika;

- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti, a može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe;

- obavljanje radova na infrastrukturi dopušteno je samo uz odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;

- zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada;

- područje predstavlja potencijalni arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja bilo kojih istražnih radova obavezno osigurati prisustvo arheologa.

Vlada Federacije je dužna posebno osigurati izradu Projekta sanacije, restauracije i konzervacije prahistorijskih grobnih gomila, nekropola sa stećcima i nišanima, koji treba sadržavati:

- sistematsko arheološko istraživanje lokaliteta;

- čišćenje od lišaja i mahovine i saniranje oštećenja;

- uređenje sa uklanjanjem samonikle vegetacije;

- osiguranje pristupa području, uređenje pristupnog puta i staza do svih dijelova područja;

- konzervaciju na pronađenim ostacima;

- izradu i provođenje programa prezentacije nacionalnog spomenika.

S ciljem zaštite prirodnog naslijeđa, zabranjeno je branje i sakupljanje sljedećih biljaka (ne uključujući sakupljanje sjemenja u konzervacijske svrhe):

- *Sesleria juncifolia*

- *Sesleria coerulens*

- *Festuca panciciana*

- *Festuca bosniaca*

- *Senesio bosniacus*

- *Veronica satureoides*

- *Gentiana dinarica*

- *Gentiana symphyandra*

- *Gentianella crysparta*
- *Endraianthus serpyllifolius*
- *Saxifraga cariyophylla*
- *Minuartia clandestine*
- *Silene pussila*
- *Alchemilla velebitica*
- *Cerastium dinaricum*

S ciljem zaštite nacionalnog spomenika bez narušavanja postojećeg ekološkog sklada, utvrđuje se **zaštitna zona** koja prati granice utvrđene Odlukom o utvrđivanju Igmana, Bjelašnice, Treskavice i kanjona Rakitnice (Visočica) područjem posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 8/05). U toj zoni utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

-nije dopuštena eksploatacija kamena, sječa šume, izuzev sanitarne sječe, izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i svih objekata koji u toku izgradnje ili u toku eksploatacije mogu da ugroze nacionalni spomenik;

- potrebna je identifikacija (potencijalnih) zagađivača okoliša utvrđenim propisima, njihova sanacija i izrada plana upravljanja otpadom, otpadnim vodama, okolišem i prirodnim resursima.

Pored navedenih mjera zaštite, u zaštitnoj zoni primjenjuju se i mjere utvrđene Odlukom o utvrđivanju Igmana, Bjelašnice, Treskavice i kanjona rijeke Rakitnice (Visočica) područjem posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine.

IV

Svi pokretni nalazi koji budu nađeni u toku arheološkog istraživanja (u daljnjem tekstu: pokretni nalazi) bit će pohranjeni u najbližem muzeju ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

Iznošenje pokretnih nalaza iz Bosne i Hercegovine, nije dopušteno. Izuzetno, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza van zemlje, dokaze o tome će prezentirati Komisiji, koja može dopustiti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog izvoženja, postupanja s njim u toku boravka van zemlje i njegovog povrata u Bosnu i Hercegovinu.

Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije BiH, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II - VI ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 02-2-40/09-52
9. septembra 2009. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i inspeksijske poslove Općine Konjic podnijela je, dana 02. 03. 2007. godine, peticiju/prijedlog za proglašenje Nekropole stećaka u naseljenom mjestu Blace, nacionalnim spomenikom BiH.

Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i inspeksijske poslove Općine Konjic podnijela je, dana 13. 11. 2008. godine, peticiju/prijedlog za proglašenje Prirodnog i historijskog područja – Nekropole stećaka i Blatačko jezero, nacionalnim spomenikom BiH.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Kulturni pejzaž Blatačkog jezera smješten je na planini Bjelašnici, na granici sa planinom Visočicom između kojih se nalazi kanjon rijeke Rakitnice u pejzažu izuzetne ljepote, te sa visokim stepenom biodiverziteta flore i faune.

Nacionalni spomenik, osim bogate prirode, obuhvata 44 stećka, 2 krstače i 9 nišana, smještenih na sedam lokacija u selu Blace. Srednjovjekovni nadgrobni spomenici, poznati pod nazivom stećci, jedinstveni su za područje Bosne i Hercegovine i njenih susjeda. Oni su impresivan dokaz rastuće ekonomske moći bosanskog feudalnog društva u XIV vijeku, otvaranja rudnika, pojačane urbanizacije, te želje pojedinaca da svoj status i moć prikažu kroz vanjski izgled nadgrobnog spomenika. Brojnost stećaka na ovim lokalitetima, koji se nalaze na užem području naselja svjedoče o gustoći naseljenosti i ekonomskoj moći srednjovjekovnih stanovnika ove oblasti. Kontinuitet življenja u naselju nastavlja se i u ranom osmanskom periodu o čemu svjedoče nišani datirani u XVI vijek. Spomenici su izrađeni od lokalnog kamena, imaju oblik ploče, sanduka, sljemenjaka i križa. Manji broj stećaka ukrašavaju realistička i simbolička obilježja (jabuka, rozeta, krug, tordirane vrpce, friz od spirala i loze, ravnokraki križ sa volutama na završecima, plumjesec, topuz-kijača, mač i štit).

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvadak),
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Selo Blace se nalazi na visoravni ispod planine Lovnice (ogranak Bjelašnice) u čijem trokutu su smještene još i sela Čuhovići i Vrdolje. Nadmorska visina sela je od 1215 m, geografska dužina 43° 37' 1.2", geografska širina 18° 07' 1.2", a administrativno pripada općini Konjic od koje je udaljeno oko 12 km vazdušne linije u pravcu jugoistoka.

Na sjeveroistočnoj strani naselja leži Blatačko jezero, čija je nadmorska visina 1156 m, a oko njega na sedam lokaliteta raspoređene su nekropole sa stećcima i nišanima. Sa istočne i južne strane naselja prostire se veliki kanjon Rakitnice, preko kojeg se pruža pogled na vrhove planine Visočice.

Nacionalni spomenici se nalaze na lokacijama koje obuhvataju dio k.č 1348, 2653 2655, upisani u z.k. uložak broj 312, k.č. 2633, upisan u z.k. uložak broj 348, k.č. 2670, upisan u z.k. uložak broj 123, k.č. 2878/1, upisan u z.k. uložak broj 261, k.č. broj 2955, upisan u z.k. uložak broj 264, k.o. Čuhovići, općina Konjic, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Geografski se prema prirodnom položaju planina Bjelašnica dijeli na bosansku (prema Hadžićima, Pazariću, Trnovu i Raštelici), na sjevernim padinama i bez stalnih naselja, i na hercegovačku, na južnim padinama sa stalnim naseljima. Južni dio Bjelašnice proteže se sve do desne (bosanske) obale rijeke Neretve.¹ Na visoravni ispod planine Lovnice (ogranak Bjelašnice) u širem trokutu nalaze se sela Blace, Čuhovići i Vrdolje. Upravo na ovom području P. Anđelić je evidentirao najznačajniju skupinu tumula – kamenih gromila sa područja općine Konjic. Gromile su pretežnim dijelom smještene kraj puta koji iz Vrdolja ide prema Umoljanima i Čuhovićima, kao i pored puta koji spaja Čuhoviće i Blace. Promjer gromila iznosi uglavnom do 3,10 m, a visina od 0,5–2 m. Na mnogima su smještene nekropole sa stećcima. Gromile na istaknutim brežuljcima su mnogo većih dimenzija i imaju svoja posebna imena, npr: Kiridžijska gromila, Straža, Velika gromila i Kosan krst. Pored Kiridžijske gromile neposredno prolazi put, a ostale su podignute nešto dalje od komunikacija. Naziv i

---

¹ Popović, Jovo, *Ljetni stanovi (mahale) na planini Bjelašnici*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu (Sveska za prirodne nauke) XLIV/1932, Sarajevo, 1932, 59; Beljkašić-Hadžidedić, Ljiljana, *Bošnjačka nošnja na Bjelašnici*, Sarajevo, 1999, 8.

položaj ovih gromila ukazuje i na njihovu funkciju objekata podignutih možda radi kulturnih, saobraćajnih i odbrambenih potreba. Područje sa tumulima nadmorske visine 1200 – 1400 m služilo je uglavnom kao planinski pašnjak, a iskorištavali su ga dijelom stanovnici spomenutih sela, a dijelom polunomadski stočari iz donje Hercegovine (Humljaci).

Na području današnje općine Konjic u doba ranog srednjeg vijeka postojala je samo jedna teritorijalno politička organizacija klasičnog tipa župe – župa Neretva. Granice župe Neretve na zapadu sačinjavao je; kanjon Neretve od Prenja do ušća Rame, planina Bokševica i kanjon rječice Banje Lučice. Zapadno od te granične linije prostirala se župa Rama. Na Zec-planini župa Neretva je graničila sa teritorijom srednjovjekovne župe Uskoplja. Počevši od Zeca, preko Pogorelice i Bitovnje do Ivan-planine – župa Neretva je graničila sa nekadašnjom župom Lepenicom. Na obroncima planine Bjelašnice, župa Neretva je graničila sa područjem župe Vrhbosne. Na istoku granična linija između župe Koma i Neretve prostirala se Boračkim jezerom te kanjonom rijeke Šištica i Rakitnice. Na jugu granicu župe Neretve čine lanac najviših prenjških visova: Otiš, Zelena glava, Kantar i Cetina. Najstariji spomen župe Neretve zabilježen je u Ljetopisu popa Dukljanina, pisanom polovinom XII vijeka, prema kojem je ona sastavni dio oblasti Podgorja, koja zajedno sa Humskom zemljom, Trebinjem i Zetom sačinjava cjelinu od četiri oblasti od kojih svaka ima status polusamostalne zemlje – države. Tako su pored župe Neretva u oblast Podgorja ulazile i župe: Onogošt, Morača, Komarnica, Piva, Gacko, Nevesinje, Viševa, Kom i Rama. Pretpostavlja se da je već polovinom XI vijeka župa Neretva (sporazumno – putem političkih akcija) bila priključena bosanskoj državi i imala poseban status sve do dolaska bana Tvrtka na vlast 1353. godine.²

Župa Neretva je u XV vijeku bila podijeljena na bosanski i hercegovački dio, sa graničnom linijom na rijeci Neretvi. Bosanski dio se protezao do desne obale Neretve i pripadao je oblasti Kraljeve zemlje, a hercegovačkom dijelu su pripadali predjeli na lijevoj obali rijeke Neretve i bili su pod vlašću oblasnih gospodara Kosača. Od 1404. godine do 1463. godine bosanski dio župe Neretve pripada "Kraljevoj zemlji", a humska Neretva i Kom pripadaju feudalnoj oblasti Kosača. Granica ovih dviju oblasti je bila rijeka Neretva, od granica župe Kom do granica župe Rame. Područje koje se nalazilo na lijevoj obali Neretve pripadalo je Kosačama, a ono na desnoj obali rijeke "Kraljevoj zemlji". Pomoćna osmanska vojska pod vodstvom Mahmut-paše Anđelovića u ljeto 1463. godine osvojila je obje Neretve i Kom. U protivakciji hercega Stjepana, od jula do septembra iste godine, oslobođena je tzv. humska Neretva, osim grada Borovca, i zapadni dio bosanske Neretve. Ove krajeve su Osmanlije definitivno osvojili sredinom 1465. godine prodorom bosanskog sandžak-bega Isa-bega Ishakovića u hercegovu zemlju.³

2. Opis dobra

Prema statistici Š. Bešlagića područje konjičke općine – sa 3018 registriranih spomenika – spada u teritorije koje imaju najveći broj stećaka u Bosni i Hercegovini. Prema formi izrade najbrojniji su sanduci, dok su sljemenjaci i ploče gotovo podjednako

---

² Anđelić, Pavao, *Teritorijalno-politička organizacija župe Neretve i njezino mjesto u širim političkim okvirima*. U: Studije o teritorijalno-političkoj organizaciji Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do pada ovih zemalja pod osmansku vlast, Sarajevo, 1982, 108-110.

³ Anđelić, Pavao, *Ibidem*, 1982, 110-156.

zastupljeni. Način grupisanja stećaka omogućavaju da se na terenu prate i dokumentiraju važne historijske pojave, procesi i odnosi. Po smještaju velikih nekropola mogu se pouzdano ubicirati centri nekadašnjih kulturnih i političkih zajednica. Također, po smještaju srednje veličine nekropola mogu se pratiti procesi razvitka tzv. rodovskih sela, dok se kod manjih skupina prati odraz intenzivne feudalizacije i socijalnog diferenciranja, tj. kada pojedini rodovi se više ne pokopavaju sa svojim susjedima, već se izdvajaju i stvaraju porodične nekropole.

Na visoravni ispod planine Lovnice (ogranak Bjelašnice) u čijem trokutu su smještene sela Čuhovići, Vrdoļje nalaze se i Blace. Na sjeveroistočnoj strani naselja leži Blatačko jezero, čija je nadmorska visina 1156 m, a oko njega na sedam nekropola raspoređene su prahistorijske grobne gomile, stećci i nišani. Sa istočne i južne strane naselja prostire se veliki kanjon Rakitnice, preko kojeg se pruža pogled na vrhove planine Visočice.

Jezero je smješteno na zemljišnoj parceli označenoj kao k.č. broj 2633, dok je na spomenutih sedam lokaliteta evidentirano, sedam prahistorijskih grobnih gomila, 46 stećaka (3 ploče, 35 sanduka, 6 sljemenjaka i dvije krstače) i 9 nišana sa četiri oštećena santrača. Nekropole su raspoređene na zemljišnim parcelama označenim kao k.č. broj 1348 - lokalitet Kosan-krst (četiri prahistorijske grobne gomile, 15 stećaka – 1 ploča i 14 sanduka, samo jedan stećak je ukrašen), k.č. broj 2653 - lokalitet Viš stijena (prahistorijska grobna gomila, 12 stećaka – 2 ploče 9 sanduka i 1 sljemenjak), k.č. broj 2655 - lokaliteti Babaluša (prahistorijska grobna gomila, 3 stećka – sanduka) i Kod Čekića (8 stećaka – sanduka od kojih je jedan ukrašen), k.č. broj 2955, i 2655 - nekropola sa nišanima (10 nišana i 4 santrača), k.č. broj 2670 - lokalitet Komadinov do (prahistorijska grobna gomila sa stećkom) i k.č. broj 2878/1 - lokalitet u aktivnom pravoslavnom groblju sa sedam stećaka (5 sljemenjaka i 2 krstače – od kojih su dva sljemenjaka ukrašena i obje krstače). Stećci su orijentirani u oba pravca zapad – istok i sjever – jug.

Ukrasni motivi stećka na lokalitetu Kosan-krst su: križ, rozeta, polumjesec i krug, na lokalitetu Kod Čekića; ravnokraki križ sa volutama na završecima i u aktivnom pravoslavnom groblju na dva sljemenjaka nalaze se ukrasi; tordirane vrpce, rozete, friz od spirala i loze, dok su na križevima prikazani polumjeseci, jabuke, topuz-kijača i štit sa mačem.

Stanje nekropola na lokalitetu Kosan-krst

Na ovom lokalitetu evidentirano je 15 stećaka raspoređenih na četiri lokacije, međusobno udaljeni do stotinjak metara. Stećci su u formi sanduka, a samo je jedan ukrašen. Zanimljivo je da su stećci raspoređeni tako da se ispod njih samih nalaze blaga uzvišenja, za koja P. Anđelić navodi da se radi o prahistorijskim grobnim gomilama, što je karakteristika i ovog lokaliteta.⁴

Stećci su smješteni na blagom uzvišenju koje odaje sliku prahistorijske grobne gomile čiji je promjer do 3m i visina 0,5 do 1m.

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran

---

⁴ Anđelić, Pavao, *Historijski spomenici Konjica i okoline*, Konjic, 1975, 34, 35.

zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 190 x 70 h=15 cm,

Stećak br. 2. – sanduk bez postolja sa ukrasom, utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 195 x 80 h=23 cm,

Na površini stećka u istočnom dijelu nalazi se križ sa izduženim uspravnim krakom, čiji je uspravni krak duži. Ispod njega nalazi se rozeta i polumjesec, pored kojeg se sa južne strane nalazi krug.

Stećak br. 3. – ploča bez ukrasa i postolja, utonula i prepolovljena, orijentirana zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 200 x 50 h=24 cm,

Stećak br. 4. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 178 x 81 h=33 cm,

Stećak br. 5. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 145 x 65 h=52 cm,

Stećak br. 6. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran sjeverozapad – jugoistok,

- dimenzije stećka su: 187 x 105 h=22 cm,

Stećak br. 7. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 180 x 75, utonuo,

Stećak br. 8. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran sjeveroistok – jugozapad,

- dimenzije stećka su: 165 x 85, utonuo.

U pravcu sjeverozapada na udaljenosti do 100 m od gore navedene nekropole nalaze sa četiri stećka, smješteni na grobnim gomilama u grupi po dva i koje razdvaja put. Prahistorijske grobne gomile su promjera do 3m i visina 0,5 do 1m.

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 140 x 70 h=50 cm,

Stećak br. 2. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 194 x 79 h=43 cm,

Stećak br. 3. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 150 x 56 h=55 cm,

Stećak br. 4. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 187 x 74 h=34 cm.

U pravcu istoka na udaljenosti do 50 m od prve nekropole nalaze sa dva stećka, smještena na grobnoj gomili, čiji je promjer do 3m i visine od 0,5 do 1m.

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 175 x 105 h=30 cm,

Stećak br. 2. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 153 x 110 h=33 cm.

U pravcu sjevera na udaljenosti do 100 m od prve nekropole nalazi sa osamljen stećak.

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, oštećen i utonuo, orijentiran zapad – istok,

dimenzije stećka su: 160 x 80 h=67 cm.

Stanje nekropole na lokalitetu Viš stijena

Na ovom lokalitetu evidentirano je 12 stećaka od kojih je 2 u formi ploča, 8 u formi sanduka i jedan sljemenjak. Lokalitetom dominira prahistorijska grobna gomila na kojoj je smješten jedan stećak, dok su ostali okolo raspoređeni. Promjer gomile je 3 do 5m i visine 2 do 3m.

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 167 x 66 h=52 cm,

Stećak br. 2. – sanduk sa postoljem i bez ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 150 x 68 h=63 cm,
- dimenzije postolja su: 205 x 127 h=17 cm,

Stećak br. 3. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, orijentirana zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 176 x 73 h=44 cm,

Stećak br. 4. – ploča bez postolja i ukrasa, grube površine, orijentirana u pravcu sjevrozapad – jugoistok,

- dimezije stećka su: 155 x 109 h=33 cm,

Stećak br. 5. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 162 x 62 h=50 cm,

Stećak br. 6. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 173 x 82 h=52 cm,

Stećak br. 7. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i pomjeren sa izvorne lokacije, smješten je na prahistorijskoj grobnoj gomili, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 205 x 88 h=50 cm,

Stećak br. 8. – sljemenjak sa postoljem i bez ukrasa, utonuo, orijentiran sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 152 x 57 h=36 cm,

Stećak br. 9. – ploča bez postolja i ukrasa, utonula i orijentirana u pravcu sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 115 x 50 h,

Stećak br. 10. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,
○ dimenzije stećka su: 140 x 64 h=53 cm,

Stećak br. 11. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,
○ dimenzije stećka su: 154 x 78 h=12 cm,

Stećak br. 12. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen i utonuo, orijentiran sjever – jug,
○ dimenzije stećka su: 152 x 60 h=20 cm.

Stanje nekropole na lokalitetu Babaluša i Kod Čekića

Na ovom lokalitetu evidentirana su tri stećka u formi sanduka, smještenih pored puta za Čuhoviće. Stećak br. 1. je smješten na prahistorijskoj grobnoj gomili, čiji je promjer do 3m i visine od 0,5 do 1m.

U pravcu sjevera oko 50 m dalje nalazi se lokalitet Kod Čekića na kojem je smješteno 8 stećaka u formi sanduka od kojih je jedan ukrašen motivom ravnokrakog križa sa volutama na završecima.

Nekropola Babaluša

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, srednje obrade, smješten na manjoj grobnoj gomili, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 175 x 66 h=26 cm,

Stećak br. 2. – sanduk bez postolja i ukrasa, srednje obrade, orijentiran zapad – istok

- dimenzije stećka su: 190 x 123 h=38 cm,

Stećak br. 3. – sanduk bez postolja i ukrasa, srednje obrade, orijentiran u pravcu sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 200 x 90 h=33.

Nekropola Kod Čekića

Stećak br. 1. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, orijentiran u pravcu sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 180 x 90 h=63 cm,

Stećak br. 2. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 158 x 87 h=29 cm,

Stećak br. 3. – sanduk bez postolja i ukrasa, srednje obrade, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 191 x 87 h=49 cm,

Stećak br. 4. – sanduk bez postolja i ukrasa, oštećen, odlomljeni dio stećka sa zapadne strane nalazi se na udaljenosti od stećka oko 10 m u pravcu zapada, orijentiran zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 178 x 80 h=65 cm,

Stećak br. 5. – sanduk bez postolja i sa ukrasom, srednje obrade, orijentiran u pravcu jugozapad – sjeveroistok,

- dimenzije stećka su: 185 x 97 h=52 cm,

Na površini stećka nalazi se motiv ravnokrakog križa sa volutama na završecima.

Stećak br. 6. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, orijetiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 230 x 123 h=30 cm,

Stećak br. 7. – sanduk bez postolja i ukrasa, grube obrade, orijetiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 167 x 59 h=40 cm,

Stećak br. 8. – sanduk bez postolja i ukrasa, srednje obrade, orijetiran u pravcu sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 212 x 130 h=18 cm.

Prahistorijska grobna gomila i osamljeni stećak na lokalitetu Komadinov do

Na ovom lokalitetu nalazi se prahistorijska grobna gomila dimenzija r=830 cm, h=150 cm na kojoj je smješten stećak u formi sanduka, orijetiran u pravcu sjever – jug. Dimenzije stećka su: 195 x 100 h=35 cm.

Nekropola sa stećcima u aktivnom pravoslavnom groblju

Na ovom lokalitetu evidentirano je 7 stećaka (5 sljemenjaka i 2 krstače). Spomenici su fino obrađeni, ali i oštećeni. Ukrašeno je 4 stećka (2 sljemenjaka i 2 krstače). Okolo stećaka nalaze se grobnice pravoslavnog stanovništva, gdje su gotovo svi nadgrobnici (križevi) porušeni kao i kapelica, koja je sagrađena u periodu između 1980-1990 godine i nije predmet zaštite. Pojedini primjerci križeva mogu se naći i u priobalnom području Blatačkog jezera.

Stećak br. 1. – krstača bez postolja i sa ukrasom, orijetirana u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 178 x 73 d=43 cm,

Sa čeonu istočne strane nalazi se topuz (kijača), a sa suprotne zapadne strane motiv polumjeseca, dok se jabuka nalazi sa sjeverne bočne strane u donjem dijelu spomenika. Ukrasi su rađeni kombinacijom tehnike udublivanja i reljefnog ispupčenja.

Stećak br. 2. – krstača bez postolja i sa ukrasom, orijetirana u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 188 x 86 d=52 cm,

Sa čeonu istočne strane nalaze se dva reljefna ispupčenja između kojih je smješten polumjesec, dok se sa suprotne zapadne strane nalaz samo dva reljefna ispupčenja. Sa sjeverne bočne strane u donjem dijelu nalazi se motiv štita sa mačem. Ukrasi su rađeni tehnikom reljefnog ispupčenja.

Stećak br. 3. – sljemenjak sa postoljem i bez ukrasa, prevrnut na bočnu sjevernu stranu, orijetiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 129 x 62 h=204 cm,
- dimenzije postolja su: 183 x 136 h=39 cm,

Stećak br. 4. – sljemenjak sa postoljem i ukrasom, orijetiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 151 x 74 h=101 cm,

- dimenzije postolja su: 184 x 104 h=24 cm,

Preko njegovih čeonih strana i preko bočnih strana krova pruža se tordirana vrpca.

Stećak br. 5. – sljemenjak sa postoljem i ukrasom, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 110 x 68 h= 140 cm,
- dimenzije postolja su: 192 x 114 h=57 cm,

Na stećku se nalaze ukrasi tordirane vrpce, rozete i friz od spirala i lozice.

Stećak br. 6. – sljemenjak sa postoljem i bez ukrasa, prevrnut na bočnu sjevernu stranu, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 115 x 70 h=220 cm,
- dimenzije postolja su: 180 x 100 h=22 cm,

Stećak br. 7. – sljemenjak sa postoljem i bez ukrasa, prevrnut na bočnu istočnu stranu, orijentiran u pravcu sjever – jug,

- dimenzije stećka su: 156 x 73 h=90 cm,
- dimenzije postolja su: 160x 50 h= 43 cm.

Nekropola sa nišanima u selu Blace

Na ovoj nekropoli evidentno je da je postojao veći broj nišana od kojih se do danas sačuvalo 9 primjeraka. Pažnju plijene dva velika nišana koji i danas stoje uspravno i oko kojih se nalazi kameni santrač. Preostali nišani su prevaljeni i djelimično utonuli u zemlju. Na osnovu tri osnovne varijante nišana; nišan sa turbanom u gužve, nišan pravougaonog oblika sa piramidalnim završetkom i u formi stele, kao i na osnovu vidljivih ostataka santrača zidanih od kamenih blokova, može se zaključiti da se njihov nastanak datira u period XVI vijeka, kojem pripadaju i najraniji primjeri nišana u Bosni i Hercegovini.

Nišan br. 1 a i b

Nišan sa turbanom u gužve sa mudževom (vrhom nišana). Dimenzije osnovice nišana su 33 x 29 cm. Visina osnovice nišana je h=120 do turbana.

Nožni nišan se završava u formi stele i njegove dimenzije osnovice su: 30 x 38 cm i visine h=145 cm.

Nišan br. 2.

Nišan u formi stele čije su dimenzije osnovice: 35 x 17 cm i visine 150 cm.

Nišan br. 3 a i b

Nišan sa turbanom u gužve sa prelomljenim mudževom (vrhom nišana) oboren na zemlju. Dimenzije kvadratne osnovice nišana su 29 x 29 cm. Ukupna visina nišana sa turbanom je 204 cm.

Nožni nišan se završava u formi stele i njegove dimenzije su: 34 x 30 cm i visine 198 x cm.

Nišan br. 4 a i b

Nišan sa turbanom u gužve sa prelomljenim mudževom (vrhom nišana) oboren na zemlju. Dimenzije kvadratne osnovice nišana su 27 x 25 cm. Ukupna visina nišana sa turbanom je 158 cm.

Nožni nišan je sa piramidalnim završetkom oboren na zemlju. Njegove dimenzije su 30 x 28 x 155 cm.

Nišan br. 5.

Nišan sa turbanom u gužve i sa prelomljenim mudžezvezom (vrhom nišana) oboren na zemlju i djelimično utonuo. Vidljive dimenzije kvadratne osnovice nišana su 23 x 16 cm, a visina nišana je 117 cm.

Nišan br. 6.

Nišan sa turbanom u gužve i sa prelomljenim mudžezvezom (vrhom nišana) oboren na zemlju i djelimično utonuo. Vidljive dimenzije kvadratne osnovice nišana su 25 x 22 cm, a visina nišana je 160 cm.

Opis dobra – prirodno naslijeđe

Planinski masiv Bjelašnice i Igmana pripada centralom dijelu Dinarskog planinskog sistema, i to oblasti visokih planina Površi i Brda, a u geotektonskom pogledu zoni mezozojskih krečnjaka i dolomita sa srednjobosanskim škriljavim planinama u jezgru.⁵

U zoni od 1.300 do 2.000 m n.v. dominiraju rendzine. Ove geomorfološke karakteristike uticale su, skupa sa klimatskim prilikama, na razvoj veoma heterogenog zemljišnog i biljnog pokrivača.⁶

Geografski položaj, te orografski sklop uslovlili su i specifičnu klimu. Naime, ovaj planinski masiv razdvaja područje izrazito mediteranske od područja kontinentalne klime. Generalno posmatrano, ovdje se uočavaju dva klimata- planinski, zastupljen na nižim dijelovima visoravni, i alpski, u višim planinskim dijelovima.⁷ Najhladniji mjesec je mjesec februar (Bjelašnica -7,4), a najtopliji mjesec juni (Bjelašnica 10,1 °C). Srednja mjesečna, odnosno godišnja temperatura vazduha na području Bjelašnice iznosi 1 °C. Najviše padavina na istom je registrovano u IX, X i XI mjesecu što ukupno iznosi 382 mm. Snježni pokrivač se javlja od septembra i traje do kraja maja ili polovine juna, a nije rijedak slučaj da se na Bjelašnici pojavi u toku ljeta. Na istoj planini se smjenjuju vjetrovi koji pušu od mora (jugo) i sa kopna (sjever) i jaki vjetrovi pušu skoro svaki treći dan.⁸

U zavisnosti od gore navedenih abiotičkih faktora a uz značajno učešće i zooantropoloških, na Bjelašnici se razvila specifična flora i vegetacija.⁹

Dinarske šumske zajednice bukve i jele (sa smrčom) neutrofilnog karaktera koje predstavljaju snažan pojas šumske vegetacije formirale su se na krečnjačkim zemljištima, dolomitiziranim krečnjacima i morenskim nanosima. Ova zajednica spada među šumske zajednice najbogatije biljnim vrstama na Bjelašnici, među kojima dominantan udio imaju mezofilno-neutrofilno-bazifilne vrste. Dominantne vrste drveća su bukva, jela i smrča koja izostaje unutar područja koja se nalaze pod uticajem submediteranske klime. U sloju grmlja nalazimo: *Evonimus latifolia*, *Lonicera alpigena*,

⁵ Tabaković-Tošić, Mara et.al. *Prilog poznavanju faune carabidae (Coleoptera) planinskog masiva Igman-Bjelašnica*, Sarajevo, GZM - Prirodne nauke, 1991, str. 139-154.

⁶ Berilo, Zejnil, *Aktuelno stanje populacije Velikog Tetrijeba u planinskom kompleksu Igmana i Bjelašnice*, Sarajevo, 2006, str. 6-7.

⁷ Tabaković-Tošić, Mara, *Ibidem*, Sarajevo, 1991, str. 140.

⁸ Berilo, Zejnil, *Ibidem*, Sarajevo, 2006, str. 8-9.

⁹ Tabaković-Tošić, Mara, *Ibidem* Sarajevo, 1991, str. 140.

Lonicera xylosteum, *Lonicera nigra*, *Rhamnus fallax*... U sloju prizemne flore nalazimo sljedeće vrste: *Asarum europaeum*, *Pulmonaria officinalis*, *Lilium martagon*, *Paris quadrifolia*, *Cardamine ennephylos*...

Iznad ovih sastojina nadovezuje se pojas subalpinske bukve (*Aceri-Fagetum subalpinum* Horv. et al. 1974) karakterističnog sabljastog habitusa sa relativno kratkim vegetacionim periodom. Usljed ekstremnosti klimatskih uvjeta koji se povećavaju na gornjoj granici šume, ove sastojine imaju prvenstveno zaštitnu ulogu. U sloju drveća i grmlja nalazimo sljedeće vrste: *Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus*, *Rhamnus fallax*, *Salix silesiaca*, *Lonicera barbasiana*, *Ribes alpinum*, *Rubus saxatilis*... U sloju prizemne flore nalazimo: *Adenostylis alliariae*, *Cirsium erisithales*, *Ranunculus platanifolius*, *Valeriana montana*, *Valeriana tripteris*... Granicom ovoga pojasa i sa granicom bora krivulja nalazimo male skupine na padinama Hranisave (*Mugo-Pinetum leucodermis* Fuk. 1966). Ovo su reliktno sastojine koje su uništavane pašarenjem i predstavljaju ugroženi prirodni fenomen koji treba zaštititi. Unutar ove zajednice nalazimo termofilne vrste: *Scabiosa leucophylla*, *Erica carnea*, *Bracypodium pinnatum*, *Calamagrostis varia*...¹⁰

Na 1156 m nadmorske visine u karstnoj zaravni planine Bjelašnice, 21 kilometar istočno od Konjica, nalazi se Blatačko jezero. Ovo jezero je pravougaonog oblika, do 500 m dugo i 140 m široko. U ljetnom periodu, dubina jezera je do 2 m. Blatačko jezero nema površnog priticanja, a voda iz njega otiče ponorima. Neposredno pored se nalazi kanjon rijeke Rakitnice.

Sredinom, u dužinskom smjeru sa sjevera na jug, proteže se bus, obrastao raznim barskim biljkama. Ljeti se po njemu djelimično može hodati na mjestima gdje je više vegetacije a manje blata.

Evidentirane makrofitne biljke koje rastu po busu duž obale su *Alisma plantago*, *Potamogeton natans*, *Typha latifolia*, *Polygonum bistorta*, *Carex spec.*, *Juncus spec.*, *Batrachospermum spec.*, *Lemna minor*, *Utricularia vesiculosa*, te veliki mlazevi algi.

Temperatura jezera je ljeti relativno znatna i dostiže 22 ° C. Mala dubina jezera, te male količine sadržina vode, relativno široka obala i izloženost insolaciji većinski dio dana doprinose ovoj karakteristici, ali se iz istih razloga brzo hladi pri nepovoljnim vremenskim prilikama. Promjene u temperaturi su kod ove vrste manjih jezera brže i znatnije nego kod velikih, dubokih jezera. Jezero na ovoj nadmorskoj visini je 4-5 mjeseci godišnje (djelimično) zaleđeno i prekriveno snijegom.

Boja vode je žučkasto-zelena, a sredina je alkalna. Jezero je prvenstveno od koristi za napajanje mnogobrojne stoke koja ujedno đubri jezero, što podstiče biljni i životinjski svijet. U jezeru je zabilježeno prisustvo pijavica *Hirundo medicinalis* i *Aulastomum gulo*. Zooplankton i fitoplankton su znatno razvijeni, što, skupa sa prisutnošću mineralnog i organskog detritisa koje između ostalog nanosi vjetar, čini da je providnost vode u jezeru mala.

U jezeru nema autohtone ihtiofaune, pošto se radi o osamljenom jezeru bez površnih i podzemnih pritoka u kojima ima riba. Od fitoplanktona, zastupljene grupe su: *Schizophyceae*, *Flagellatae*, *Dinoflagellatae*, *Bacillariaceae*, *Conjugatae* i

---

¹⁰ Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Područje sa posebnim karakteristikama: Igman-Bjelašnica-Treskavica i Kanjon Rakitnice (Visočica)*, Sarajevo, 2006, str. 10-12.

Chlorophyceae. Od zooplanktona, zastupljene grupe su: *Rhizopoda*, *Ciliata*, *Rotatoria*, *Crustacea*, te *Athropoda* larve.¹¹

Jezero je okruženo pašnjacima. Preovladava niska vegetacija, te se ponekad javlja grmlje i bjelogorično drveće, pretežno bukva. Sjeverno od jezera, ka planini Lovnici su uočene šume na padinama koje nisu izložene jakim vjetrovima.

Južno od Blatačkog jezera, se pruža kanjon rijeke Rakitnice i planina Visočica.

Unutar kanjona Rakitnice na strmim padinama i liticama na plitkim tlima i pod snažnim uticajem submediteranske klime nalazimo termofilne zajednice medunca i crnog graba (*Quercus-Ostryetum carpinifoliae*) te crnoga jasena i crnoga graba (*Ostryo-Ornetum*). Vrste drveća koje nalazimo unutar ovih zajednica su: *Quercus pubescens*, *Ostrya carpinifolia*, *Fraxinus ornus*, *Sorbus torminalis* i druge; grmova: *Cornus mas*, *Rhamnus cathartica*, *Viburnum lantana*, *Cotinus coggygria*, *Amelanchier ovalis*, *Cotoneaster tomentosa* i druge. U sloju prizemne flore nalazi se veliki broj vrsta kojima pogoduje svjetlo: *Chrysanthemum corymbosum*, *Teucrium chamaedrys*, *Mercurialis ovata*, *Galium lucidum*, *Stachys recta*, *Thymus serpyllum* i druge.¹²

Endemične vrste planinskih rudina

- *Sesleria juncifolia*
- *Sesleria coerulens*
- *Festuca panciciana*
- *Festuca bosniaca*
- *Senesio bosniacus*
- *Veronica satureoides*
- *Gentiana dinarica*
- *Gentiana symphyandra*
- *Gentianella crysparta*

Glacialni relikti

- *Dryas octopetala*
- *Poligonum viviparum*
- *Gentiana kochiana*
- *Nigritella nigra*
- *Potentilla clusiana*
- *Arnica montana*
- *Jasione orbiculata*
- *Achillea lingulata*
- *Lilium bosniacum*

---

¹¹ Georg Protić, *Hidrobiološke i plankton-studije na jezerima Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Glasnik Zemaljskog muzeja, sveska za prirodne nauke, 1927, str. 3-42.

¹² Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Ibidem*, Sarajevo, 2006, str. 10-12.

Visokoplaninska flora alpskih pašnjaka stjenjara i kanjona Rakitnice

U glacijalnim cirkovima Bjelašnice nalazimo biljne zajednice koje pripadaju endemičnoj svezi *Amphoricarpion autariati* kao i zajednice na krečnjaku kanjona Rakitnice i dolomitima na kojima je registrirana specifična flora kako slijedi:

- *Endraianthus serpyllifolius*
- *Saxifraga cariyophylla*
- *Minuartia clandestine*
- *Silene pussila*
- *Alchemilla velebitica*
- *Cerastium dinaricum*

Na krečnjacima nalazimo sljedeće specifične biljne vrste:

- *Dripis linneana*
- *Arabis alpine*,
- *Heracleum balcanicum*,
- *Stachis recta*...¹³

Ihtiopopulacija u Rakitnici je isključivo salmonidna.¹⁴

Reptili uključuju globalno ugroženu livadsku jamičarku (Meadow Viper) *Vipera ursini macrops* klasificiranu od strane IUCN kao Ugroženu, dok su ostale jamičarke *V. berus bosniaca*, *V. amodites*, druge zmije uključujući *Coronella austriaca*, *Coluber* sp., beznogi gušter *Anguis fragilis*, gušteri *Lacerta vivipara*, *L. viridis*, *L. fragilis*, *L. muralis*, i žabe *Hyla arborea* i *Rana agilis* zabilježene.

Da je područje takođe bogato beskičmenjacima može se zaključiti iz činjenice da je 127 vrsta leptira (Lepidoptera) i 29 vrsta skakavaca (Orthoptera) zabilježeno te da u području obitavaju 24 na evropskom nivou ugrožene vrste.

Tabela: Evropske-ugrožene vrste beskičmenjaka prisutne na području Igman-Bjelašnica-Treskavica-Visočica

Ugrožene	Ranjive	Rijetke	Nedovoljno poznate
<i>Maculinea nausithous</i> (leptir)	<i>Dolomedes plantarius</i> (pauk)	<i>Helix pomatia</i> (gastropod - puž)	<i>Microcondylae compressa</i> (slatkovodna dvokrilna školjka)
<i>Maculinea teleius</i> (leptir)	<i>Saga pedo</i> (cvrčak)	<i>Troglophantes gracilis</i> (pauk)	<i>Unio elegantus</i> (slatkovodna

¹³ Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Ibidem*, Sarajevo, 2006, str. 8-9.

¹⁴ Grupa autora, *Prirodna baština Kantona Sarajevo*, Sarajevo, 2008, str. 116.

<i>Apatura metis</i> (leptir)	<i>Hyles hippophaes</i> (ljiljak)	<i>Troglophantes similis</i> (pauk)	dvokrilna školjka <i>Hirudo medicinalis</i> (pijavica)
		<i>Troglophantes spinipes</i> (pauk)	<i>Leucorrhinia pectoralis</i> (jednokrilac)
		<i>Parnassius apollo</i> (leptir)	<i>Myrmeleon formicarius</i> (mrežokrilac)
		<i>Erebia ottomana</i> (leptir)	<i>Syrichtus tesselum</i> (leptir)
		<i>Epimyrra ravouxi</i> (mrav)	<i>Papilio alexanor</i> (leptir)
			<i>Zerynthia polyxena</i> (leptir)
			<i>Erebia calcaria</i> (leptir)

Od ptičije populacije ukupno je prisutno nekih 110 vrsta u široj okolini, a od grabljivica, prisustvo Orla surog (*Aquila chrysaetos*), te Orla zmijara (*Circaetus gallicus*), Sivog sokola (*Falco peregrinus*), Vjetruše kličtavke (*Falco tinnunculus*), Jastreba kokošara (*Accipiter gentilis*), Kopca ptičara (*Accipiter nisus*) i Kratkoprstog kopca (*Accipiter brevipes*) može biti potvrđeno. Iz 2006 IUCN Crvene Liste Ugroženih Vrsta, u području se nalazi samo jedna, globalno Ranjiva: Kosac (*Crex crex*).¹⁵

Što se vrsta sisara tiče, u području su prisutne ključne vrste, naime divokoza (*Rupicapra rupicapra balcanica* L.), te u širom okruženju, medvjed mrki (*Ursus arctos* L.) i vuk (*Canis lupus* L.). Pored ovih, stanište koriste još nekih 60 vrsta sisavaca.

Od krupnijih životinjskih vrsta značajnije su srna (*Capreolus capreolus*), divlja svinja (*Sus scrofa*), kuna zlatica (*Martes martes*), koja je već ozbiljno prorijeđena, hermelin (*Mustela erminea*), divlja mačka (*Felis silvestris*) i ris (*Lynx lynx*).¹⁶

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U Prostornom planu BiH do 2000. godine na području općine Konjic kao spomenik III kategorije uvršteno je 69 lokaliteta nekropola sa stećcima (3018 stećaka) bez preciznije identifikacije.¹⁷

¹⁵ Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Ibidem*, Sarajevo, 2006, str. 28.

¹⁶ Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Ibidem*, Sarajevo, 2006, str. 31.

¹⁷ Grupa autora, *Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske*

U dopisu Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta od 26. novembra 2008. godine, navedena dobra su evidentirana pod nazivima:

1. Nekropola stećaka Blace I, lokalitet Kosan krst, općina Konjic, srednjovjekovna nekropola (cca 6 stećaka),
2. Nekropola stećaka Blace II, lokalitet oko 100m zapadno od nekropole I, srednjovjekovna nekropola (cca 4 stećka),
3. Nekropola stećaka Blace III, na istaknutom tumulu lokalitet Viš stijena, srednjovjekovna nekropola (cca 11 stećaka),
4. Nekropola stećaka Blace IV, lokalitet Babaluša, općina Konjic, srednjovjekovna nekropola (cca 3 stećka),
5. Nekropola stećaka Blace V, lokalitet 150 m od nekropole IV, kod Čekića, općina Konjic, srednjovjekovna nekropola (cca 10 stećaka), uključujući i lokalitet Komadinov do, 70 m od Blace V, sred. Stećak odvojen (1 stećak),
6. Nekropola stećaka Blace VI, lokalitet u savremenom pravoslavnom groblju, selo Blace, općina Konjic, srednjovjekovna nekropola (cca 7 stećaka),

Navedena dobra nisu bila upisana u Registar spomenika kulture Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

U Prostornom planu BiH, faza B-valorizacija prirodne i kulturno-historijske vrijednosti iz 1980. godine, Blatačko jezero, Konjic (selo Blaca), sa površinom od 2 ha je evidentirano kao rezervat prirode lokalne vrijednosti, II stepen zaštite.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Istraživačke radove u smislu evidentiranja i prikupljanja podataka o stećcima vršio je Pavao Anđelić i publicirao 1975. godine.

Konzervatorsko – restauratorski radovi nisu poduzimani.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na licu mjesta, dana 16. maja i 18. avgusta 2008. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- Spomenici su izloženi ubrzanom propadanju uslijed nedostatka redovnog održavanja,
- Pojedini stećci i nišani su okrnjeni, oštećeni, prevrnuti, dijelom ili upotpunosti utonuli u zemlju,
- Lokaliteti sa stećcima i nišanima nalazi se na zemljišnim parcelama koje nisu ograđene, što omogućava lokalnom stanovništvu da navedene parcele koristi kao ispašu za stoku,
- Na spomenicima se nalaze biljni organizmi (lišajevi i mahovina) u većoj ili manjoj mjeri,
- Uglavnom gornje plohe stećaka su u većoj ili manjoj mjeri oštećene (pukle, napukle, plitko popucale),
- Unutar savremenog pravoslavnog groblja sljemenjaci su oboreni na zemlju, kao i recentniji nadgrobnici, dok je kapelica razrušena,

- U potpunom selu većina kuća je u ruševnom stanju.

6. Specifični rizici

- dezintegracija nekropole zbog dugogodišnjeg neodržavanja,
- nepovoljni vremenski uticaji,
- samonikla vegetacija.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", br.33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A)Vremensko određenje

B)Historijska vrijednost

C)Umjetnička i estetska vrijednost

i. Kvalitet obrade,

iii.Proporcije

v. Vrijednost detalja

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

i. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim periodima,

iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru,

E. Simbolička vrijednost

iii. Tradicionalna vrijednost,

v. Značaj za identitet grupe ljudi.

G.Izvornost

i. Oblik i dizajn

ii. Materijal i sadržaj

iv. Tradicija i tehnike,

v. Položaj i smještaj u prostoru.

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- zemljišnoknjižni izvadak,
- fotodokumentacija sa terena.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

1927 Georg Protić, *Hidrobiološke i plankton-studije na jezerima Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, sveska za prirodne nauke, 1927.

1932. Popović, Jovo, *Ljetni stanovi (mahale) na planini Bjelašnici*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu (Sveska za prirodne nauke) XLIV/1932, Sarajevo, 1932, 55-96.

1975. Anđelić, Pavao, *Historijski spomenici Konjica i okoline*, Konjic, 1975, 34.
- 1980 Grupa autora, *Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti*, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakultet u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo, 1980, str. 52.
1982. Anđelić, Pavao, *Teritorijalno-politička organizacija župe Neretve i njezino mjesto u širim političkim okvirima*. U: Studije o teritorijalno-političkoj organizaciji Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do pada ovih zemalja pod osmansku vlast. Sarajevo, 1982.
- 1991 Tabaković-Tošić, Mara et.al. *Prilog poznavanju faune carabidae (Coleoptera) planinskog masiva Igman-Bjelašnica*. Sarajevo: GZM - Prirodne nauke, Sarajevo, 1991.
1999. Beljkašić-Hadžidedić, Ljiljana, *Bošnjačka nošnja na Bjelašnici*, Sarajevo, 1999.
2005. Mušeta-Aščerić, Vesna, *Sarajevo i njegova okolina u 15. vijeku*, Sarajevo, 2005.
2006. Karović, Elma; Kunovac, Saša, *Područje sa posebnim karakteristikama: Igman-Bjelašnica-Treskavica i Kanjon Rakitnice (Visočica)*, Sarajevo, 2006.
2006. Berilo, Zejnil, *Aktuelno stanje populacije Velikog Tetrijeba u planinskom kompleksu Igmana i Bjelašnice*, Sarajevo, 2006.
2008. Grupa autora, *Prirodna baština Kantona Sarajevo*, Sarajevo, 2008.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Zijad Halilović, profesor historije, saradnik za arheologiju
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika